

**TYÖELÄMÄ- JA TASA-
ARVOVALIOKUNNAN LAUSUNTO
7/2012 vp**

**Valtioneuvoston selonteko valtiontalouden ke-
hyksistä vuosille 2013—2016**

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 12 päivänä huhtikuuta 2012 lähettäessään valtioneuvoston selonteon valtiontalouden kehyksistä vuosille 2013—2016 (VNS 1/2012 vp) valmistelevalle valtiovainvaliokunnalle samalla päättänyt, että muut erikoisvaliokunnat voivat halutessaan antaa lausuntonsa valtiovainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- budjettineuvos Tuomas Sukselainen, valtiovainministeriö
- työmarkkinaneuvos Raija Saastamoinen ja neuvotteleva virkamies Pekka Tiainen, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Susanna Grimm-Vikman ja talousjohtaja Mikko Staff, sosiaali- ja terveysministeriö
- vanhempi tutkija Mari Kangasniemi, Palkan- saajien tutkimuslaitos

- ylijohtaja Juhana Vartiainen, Valtion talou- dellinen tutkimuskeskus VATT
- ekonomisti Janne Huovari, Pellervon Talous- tutkimus PTT
- tutkimusjohtaja Markku Kotilainen, Elinkei- noelämän Tutkimuslaitos ETLA
- ekonomisti Heikki Taulu, Akava ry
- vastaava ekonomisti Simo Pinomaa, Elinkei- noelämän keskusliitto EK
- työllisyysasioiden päällikkö Pirjo Väänänen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- elinkeinopoliittinen asiantuntija Antti Aar- nio, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- johtaja Rauno Vanhanen, Suomen Yrittäjät ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- tutkimusjohtaja Heikki Räisänen, työ- ja elinkeinoministeriö
- erikoistutkija, projektipäällikkö Simo Aho, Työelämän tutkimuskeskus, Tampereen yliopisto

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Työllisyysvaikutukset

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan toimialan

osalta selonteon keskeisimmät kysymykset liit- tyvät kehyspäättöksen työllisyysvaikutuksiin sekä aktivointitoimenpiteiden kohdentamiseen. Valtiontalouden tasapainottaminen edellyttää

useita menoleikkauksia, joilla on kielteinen vaikutus työllisyyteen. Työllisyysasteen nostaminen onkin kehyskaudelle ennustetun matalan talouskasvun vuoksi haastava tehtävä. Valiokunta pitää tärkeänä, että menoleikkaukset toteutetaan siten, että työllisyyden kasvun edellytykset samalla turvataan. Työllistymistä ja työvoiman kysyntää tulee vahvistaa sekä veropoliittisilla ratkaisuilla että työn tarjontaan ja kysyntään liittyvillä rakenteellisilla ratkaisuilla. Valiokunta katsoo, että toimenpiteiden kohdentaminen kehyskaudella etupainotteisesti tukee parhaiten talouskasvua ja työllisyyttä.

Kehyspäätöksen aktiivisen työvoimapolitiikan määrärahoihin on varattu edelliseen kehyspäätökseen verrattuna lisäpanostusta noin 15–45 miljoonaa euroa vuosittain kohdennettaviksi mm. nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn, aktiivoinnin aikaistamiseen ja lisäämiseen sekä maahanmuuttajien työllisyysasteen nostamiseen. Aktivointitoimenpiteitä ei selvitysten mukaan pidetä tehokkaina kokonaistyöllisyyteen merkittävästi vaikuttavina toimenpiteinä. Valiokunta korostaa, että pitkällä tähtäimellä niiden ansiosta kuitenkin vahvistetaan myös työllisyyttä, koska ne ylläpitävät työttömien osaamista ja toiminta- ja työkykyä. Ellei toimenpiteitä olisi, työttömänä oleva työvoima olisi vaarassa syrjäytyä kokonaan työmarkkinoilta. Rakenteellisen työttömyyden purkaminen on muutoinkin avainasemassa tavoitellun 72 prosentin työllisyysasteen saavuttamisessa.

Verotus kiristyy kehyskaudella jonkin verran, millä on kielteinen vaikutus työllisyyteen. Kehyskaudella talouskasvun arvioidaan perustuvan pääasiassa kotimaiseen kysyntään, minkä vuoksi kotitalouksien ostovoiman vahvistamista tulee tukea. Ansiotuloverotuksen progressiivisuutta lisätään siten, että matalilla tulotasoilla työn kannustavuus lisääntyy. Uusien työpaikkojen luomiseksi yritysten kilpailukykyä tuetaan määräaikaisilla verohelpotuksilla, kuten tutkimus- ja kehityshenkilöstön palkkakustannusten hyvittämisellä ja tuotannollisten kustannusten korotetuilla poisto-oikeuksilla. Valiokunta huomauttaa, että muutokset verotuksessa ovat pieniä ja määräaikaisia, minkä vuoksi niiden vaikutukset työllisyyden kehittämiseen jäävät vähäisiksi.

Vuoden 2013 alusta toteutettava kaikkien arvonlisäverokantojen korottaminen yhdellä prosenttiyksiköllä heikentää talouskasvua ja työllisyyttä, mutta toisaalta veron kerääminen kulusverolla vähentää työn tarjontaa vähemmän kuin saman verotulon kerääminen palkkaveroilta.

Valiokunta pitää kehyspäätökseen liittyviä eläke- ja työttömyysturvaratkaisuja oikean suuntaisina. Osa-aikaeläkkeen alaikärajan korottamisen, varhennetun varhaiseläkkeen lakkauttamisen sekä työttömyysturvan lisäpäiviin oikeuttavan alaikärajan nostamisen 59 vuoteen arvioidaan pidentävän työuraa noin 4 kuukaudella. Ajan myötä muutoksen arvioidaan vaikuttavan myönteisesti yli 50-vuotiaiden työllistymiseen, koska jäljellä olevan työuran pituus on keskeinen rekrytointipäätökseen vaikuttava tekijä. Työmarkkinatuen tarveharkinnan poistaminen on valiokunnan mielestä erittäin tervetullut ja hyvä uudistus, koska se poistaa työllistymistä vaikeuttaneen ja epäoikeudenmukaisena pidetyn kannustinloukun ja edistää siten henkilön itsemääräämisoikeutta ja tasa-arvoa. Valiokunta pitää tärkeänä myös pitkäaikaistyöttömille suunnattujen työn kannustimien lisäämistä ns. työllistymisbonuksella ja asumistuen tarkistusjakson pidentämisellä kuuteen kuukauteen. Väestön ikääntyminen lisää julkisen talouden menoja ja pienentää työvoimaa Suomessa jo nyt. Valiokunta pitää tärkeänä, että työvoiman saatavuudesta kehyskaudella huolehditaan kehittämällä monipuolisesti työn tarjonnan ja kysynnän kannustimia.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kehyspäätöksen työllisyyteen vaikuttavien toimenpiteiden vaikutukset eivät lyhyellä tai keskipitkällä tähtäimellä ole merkittäviä. Osittain ratkaistut saattavat jopa heikentää työllisyyttä. Pitkällä aikavälillä työurien pidentämiseksi tehdyt toimet ja tuotannollista perustaa kohentavat toimet kuitenkin edistävät työllisyyttä kestäväällä tavalla. Valiokunta pitää tärkeänä, että toimenpiteitä työllisyysasteen nostamiseksi ja työurien pi-

dentämiseksi edelleen jatketaan ja että niiden toteuttamiseen varataan riittävät resurssit.

Aktivointitoimien kohdentaminen

Edelliseen kehyspäättökseen verrattuna aktiivisen työvoimapolitiikan eli työllistämisen-, koulutus- ja erityistoimien määrärahoja on lisätty kullekin kehyskauden budjettivuodelle. Vuosittain momentille varataan 533—488 milj. euroa. Vuoden 2013 aktivointiasteeksi arvioidaan runsaat 28 prosenttia ja aktivointiasteen arvioidaan lähestyvän tavoiteltua 30 prosenttia kehyskauden lopussa.

Hallitusohjelman mukaisesti lisämäärärahoja kohdistetaan erityisesti pitkäaikaistyöttömien ja nuorten työllistymisen parantamiseen. Määrärahan lisäyksellä tavoitellaan aktivointitoimien aikaistamista sekä määrällistä lisäämistä.

Valiokunnan näkemyksen mukaan esitetyt panostukset pitkäaikaistyöttömien ja työmarkkinoille tulevien nuorten työllistämiseen ovat välttämättömiä. Nuorten työttömyys ja pitkäaikaistyöttömien määrä on edelleen hyvin korkea. Alle 25-vuotiaita työttömiä oli maaliskuun lopussa lähes 30 000. Yli vuoden työttömänä olleiden määrä oli maaliskuussa 58 700, ja määrän arvioidaan selvästi kasvavan kuluvan vuoden aikana. Kehyksissä varataan vuosittain 20 miljoonaa euroa ensi vuonna käynnistyvään kolmevuotiseen kokeiluun, jossa pitkäaikaistyöttömien aktiivoinnin päävastuu siirretään kokeiluun mukaan tuleville kunnille. Kokeilun valmistelu on osoittanut, että kunnissa on suurta halukkuutta aktivointipalveluiden järjestämiseen, ja on hyvä, että kokeilu antaa mahdollisuuden myöhemmin arvioida kuntien ja valtion välistä työnjakoa työllisyyden edistämässä.

Nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamiseen kohdennetaan vuositasolla 60 miljoonan euron määräraha, josta työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle kohdistuu 30 miljoonaa euroa työllistämisen-, koulutus- ja erityistoimiin. Hallitusohjelmaan perustuva, poikkihallinnollisesti toteutettava yhteiskuntatakuu saatetaan ensi vuonna täysimääräisesti voimaan, jolloin jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, har-

joittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Yhteiskuntatakuun toteuttaminen on hallitukselta merkittävä linjaus, koska se merkitsee, että nuorten työttömyyteen puututaan nopeasti ennen kuin työttömyys pitkittyy. On selvää, että sen toimeenpano vaatii TE-toimistoissa mittavaa panostusta nuorten palveluihin.

Hallituksen tavoitteena on myös puolittaa maahanmuuttajien työttömyys hallituskaudella sekä parantaa kotouttamispolitiikan vaikuttavuutta. Aktiivisen työvoimapolitiikan määrärahaa kohdennetaan kehyskaudella maahanmuuttajien kotouttamiseen ja työllisyysasteen parantamiseen vuosittain 5—20 miljoonaa euroa. Valiokunta pitää kohdennusta perusteltuna, koska uusi laki kotoutumisen edistämisestä toi kotouttamistoimenpiteiden piiriin aikaisempaa suuremman joukon maahanmuuttajia ja koska työttömyys maahanmuuttajien keskuudessa on valtaväestöön verrattuna merkittävästi yleisempää. Valiokunta korostaa lisäksi, että maahanmuuttajien työllistymisedellytysten parantamiseksi on huolehdittava erityisesti kielikoulutuksen saatavuudesta.

Kehyspäättökseen yhteydessä työttömyysturvaan sovitusta muutoksista aiheutuu aktivointitoimiin ja niiden oikea-aikaisuuteen vaatimuksia, jotka tulevat huomioitaviksi TE-toimistojen resurssien kohdentamisessa. Sopimukseen sisältyy ehdotus ansiosidonnaisen työttömyysturvan lisäpäiviin oikeuttavan eli niin kutsutun työttömyysputken alaikärajan korottamisesta yhdellä vuodella 61 vuoteen. Samalla lisäpäivien ehtojen tiukennusta ehdotetaan lievennettäväksi siten, että 60 vuotta täyttäneille työttömille työnhakijoille taataan oikeus ansiosidonnaisen työttömyysturvan työssäoloehdon täyttymisen edellyttämiin työvoimapolitiittisiin aktivointitoimiin.

Kaavailtujen työttömyysturvauudistusten myötä työllistymissuunnitelmat tulee tehdä entistä nopeammin ja aktivointitoimenpiteitä tulee myös olla tarjolla työttömyysturvan säilymiseen liittyvän aktivointitoimien keston 40 päivän vähimmäisvaatimuksen vuoksi. Samaan aikaan TE-toimistoissa tulisi nykyistä enemmän kiinnit-

TyVL 7/2012 vp — VNS 1/2012 vp

tää huomiota työllistämissuunnitelmien laadun parantamiseen.

Valiokunta pitää työllistämistoimien kohdentamiseen esitettyjä painotuksia sinänsä kannatettavina. On selvää, että nuorten, vaikeasti työllistyvien pitkäaikaistyöttömien sekä maahanmuuttajien työllistämiseen tulee erityisesti kohdentaa voimavaroja. Valiokunta ilmaisee kuitenkin huolensa TE-toimistojen palvelukyvyn riittämisestä erityisryhmien ulkopuolelle jäävien työttömien työnhakijoiden palvelemiseen samoin kuin aktivointitoimiin varattujen määrärahojen riittävyydestä myös niille, jotka eivät kuulu aktivoin-

titoimiin "ensisijaisesti" oikeutettuihin ryhmiin. Aktivointiin varattujen määrärahojen riittävyyttä tulisikin valiokunnan näkemyksen mukaan tarkastella myös ei-erityisryhmiin kuuluvien palvelutarpeen kannalta.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 3 päivänä toukokuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Tarja Filatov /sd
vpj. Anne-Mari Virolainen /kok
jäsen. Markku Eestilä /kok
Sanni Grahn-Laasonen /kok
Anna Kontula /vas
Jari Lindström /ps
Eeva Maria Maijala /kesk
Lea Mäkipää /ps

Merja Mäkisalo-Ropponen /sd
Elisabeth Naucclér /r
Annika Saarikko /kesk
Kristiina Salonen /sd
Mikko Savola /kesk
Eero Suutari /kok
Katja Taimela /sd
Maria Tolppanen /ps.

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää,
neuvotteleva virkamies Marjaana
Kinnunen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Perussuomalaiset katsovat, että valtiontalouden tarkistettut kehykset vuosille 2013—2016 eivät paranna julkisen sektorin edellytyksiä hoitaa velvoitteitaan, eivätkä anna parhaita mahdollisia edellytyksiä työttömyyden vähentämiseksi tai työurien pidentämiseksi.

Työurien pidentäminen työntekijöiden terveydentila huomioon ottaen

Työurasopimus on keskittynyt pääasiassa ns. kovien keinojen käyttöön työurien pidentämiseksi, vaikka pehmeillä keinoilla voitaisiin saada jopa parempia tuloksia. Perussuomalaisten mielestä erityisesti työntekijöiden terveyden edistäminen on huomioitava työurien pidentämiseen liittyvissä muutoksissa. Toimintakykyä rajoittavalla tavalla sairastutaan Suomessa keskimäärin kymmenen vuotta aiemmin kuin esimerkiksi Ruotsissa. Suomessa työkyvyttömyyseläkkeelle jäi pelkästään vuonna 2011 lähes 23 000 henkilöä keskimäärin 52-vuotiaina. Työkyvyttömyyseläkkeelle jäädään eniten mielenterveydellisistä syistä ja tuki- ja liikuntaelinsairauksien vuoksi. Perussuomalaisten mielestä resursseja kannattaakin kohdentaa erityisesti näiden ennaltaehkäisyyn.

Työttömyyden vähentäminen

Valtiontalouden kehyksissä yli 50-vuotiaat työtömät ovat jääneet ilman riittävää huomiota. Yli 50-vuotiaiden osuus työttömistä työnhakijoista ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevista on merkittävä, ja perussuomalaisten mielestä myös tämän ikäryhmän koulutukseen ja kuntoutukseen on panostettava.

Kehyspäättös tarjoaa pitkäaikaistyöttömien aktivointikokeiluun 20 miljoonaa euroa vuosita-

solla, ja samalla päävastuu pitkäaikaistyöttömien aktivoinnista siirretään kunnille. Asiantuntijoiden mukaan aktivointitoimet ovat kuitenkin usein suhteellisen tehottomia ja vähäisiin hyötyihin nähden kalliita. Perussuomalaiset edellyttävätkin, että työttömien aktivointikokeilun tuloksista raportoidaan ja lisäksi kartoitetaan kuntien kyky selvittää uudesta velvoitteestaan. Perussuomalaiset korostavat myös, että asiantuntijoiden mukaan työttömiä on lähes viisi kertaa enemmän kuin avoinna olevia työpaikkoja. Tarvitaan siis ennen kaikkea toimia, joiden avulla voidaan luoda erityisesti matalan kynnyksen työpaikkoja.

Yritystukien kohdentaminen pieniin ja keski-suuriin yrityksiin

Nykyiset rahoitusmallit eivät tue riittävästi alkuvaiheen kasvuyrityksiä. Perussuomalaisten mielestä yritystuet on suunnattava pieniin ja keski-suuriin kasvuyrityksiin, sillä niiden tuotekehitys ja innovaatioita tukemalla voidaan edistää kilpailukykyä ja talouskasvua.

Harmaan talouden torjunnan tehostaminen

Harmaan talouden torjuntaan esitetyt resurssit ovat riittämättömiä. Perussuomalaisten mielestä lisätoimet ovat välttämättömiä, sillä riittävällä panostuksella harmaan talouden torjumiseksi voidaan saavuttaa satojen miljoonien eurojen säästöt ja merkittävää työllisyyden kohentumista.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

TyVL 7/2012 vp — VNS 1/2012 vp

Helsingissä 3 päivänä toukokuuta 2012

Jari Lindström /ps
Lea Mäkipää /ps
Maria Tolppanen /ps

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Keskustan valiokuntaryhmä edellyttää, että valtiontalouden kehukset vuosille 2013—2016 tulee rakentaa luotettavalle pohjalle, ei toiveiden varaan.

Asiantuntijoiden keskuudessa on erimielisyyttä ns. pehmeiden toimenpiteiden vaikutavuudesta työurien pidentämistavoitteessa. Julkisen talouden kestävyysvajeen hoitoon voi siksi sisältyä noin yhden miljardin euron suuruinen aukko.

Pidämme tehtyjä työurien pidentämiseen kohdistuvia päätöksiä riittämättöminä. Ihmisten eliniän odote nousee, paine eläkejärjestelmää kohtaan kasvaa ja pula osaavasta työvoimasta uhkaa. Hallituksen tulee kuluvalle vaalikaudella etsiä aktiivisesti työmarkkinaosapuolten kanssa lisäkeinoja työurien pidentämiseksi eikä siirtää asiaa seuraavalle vaalikaudelle.

Työmarkkinajärjestöjen sopiman työurasopimuksen yhteydessä päätettiin työeläkemaksujen nostosta vuosille 2015—2016. Ratkaisulla halutaan turvata eläkejärjestelmän rahoitus. Tämän yhteensä 0,8 prosentin eläkemaksun korotuksen maksavat niin työntekijät kuin työnantajatkin.

Kehyspäätöksessä ei ole arvioitu päätöksen kielteisiä vaikutuksia työllisyyteen. On välttämätöntä saada selvyys työhyvinvoinnin, työterveyshuollon tai muiden vastaavanlaisten hankkeiden toteuttamisen kustannuksista työnantajille ja eri hallinnonaloille.

Työurasopimuksessa päätettiin myös periaatelinjauksesta ryhtyä valmistelemaan konkreettista eläkeuudistusta, joka tulee voimaan viimeistään 1.1.2017. Uudistusta ei tule haudata pelkästään kabinetteihin, vaan on käynnistettävä julkinen ja avoin keskustelu myös kaikkien kansalaisten osalta. Avoin valmistelu tuo myös uudelle uudistukselle paremman hyväksytävyyden.

Työkykyisyyden edistämiseksi hallituksen on ryhdyttävä välittömästi toimiin kuntoutuksen kokonaisuudistuksen tekemiseksi. Kuntoutus-

järjestelmiä uudistamalla ennaltaehkäistään työkyvyttömyyttä. On tärkeää että osatyökykyisten voimavarat otetaan nykyistä paremmin käyttöön. Tämä edellyttää lainsäädännössä olevien esteiden vähentämistä ja toisaalta asenteiden muokkaamista niin, että jokaisen ihmisen omien voimien mukainen työpanos on arvokas.

Keskustan valiokuntaryhmä pitää hyvänä nuorille suunnattua yhteiskuntatakuuta. Hankkeeseen osoitettu 60 miljoonan euron rahoitus ei asiantuntijakuulemisten perusteella riitä. Suuri osa nuorista uhkaa edelleenkin jäädä työelämän tai opiskelupaikkojen ulkopuolelle. Lisärahoitusta ei tule suunnata muista nuorille tarkoitetuista palveluista.

Yhteiskuntatakuun tarvetta lisäävät kuntapalvelujen rahoitukseen suunnatut valtionosuusleikkaukset. Sen toteutumista vaikeuttavat ammattikorkeakouluihin, lukioihin ja toisen asteen koulutukseen suunnatut leikkaukset. Tässä suhteessa hallitus toimii tavoitteitaan vastaan. Esimerkiksi pienlukiolisän leikkaaminen on vaarassa lakkauttaa lukiokoulutuksen pienillä paikkakunnilla, jolloin nuorten opiskelumahdollisuudet etääntyvät. Peruskoulun jälkeisten koulutautumismahdollisuuksien leikkaukset lisäävät yhteiskuntatakuun kysyntää.

Tuoreen selvityksen mukaan syrjäytymisvaarassa ovat erityisesti maahanmuuttajataustaiset nuoret. Esimerkiksi 41 prosenttiyksikköä somalitaustaisista nuorista on ilman työtä, koulutusta ja peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Kantaväestön nuorten syrjäytymisprosentti on keskimäärin 3,7, kun se vieraskielisillä nuorilla on 20. Hallituksen kehyspäätös ei anna lääkkeitä maahanmuuttajataustaisten nuorten tilanteen helpottamiseksi.

Työmarkkinatuen tarveharkinnan poisto puolison tulojen osalta on keskustan vaihtoehtobudjetissaan esittämien tavoitteiden mukainen. Se kohdistuu kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin. Kehyspäätöksessä on jätetty auki sen voimaansaattaminen. Luontevinta olisi ollut saat-

TyVL 7/2012 vp — VNS 1/2012 vp

taa se voimaan samassa yhteydessä työttömyysturvan korotuksen kanssa.

Ely-keskuksen työ- ja elinkeinohallinnon palveluiden uudistaminen karsii TE-toimipisteiden lukumäärää ja alueellista kattavuutta. Se asettaa työttömät työnhakijat epätasa-arvoiseen asemaan.

Kehyspäätöksen perusteella hallitus ei ole vaurautunut työllisyystoimenpiteissään äkillisten rakennemuutosalueiden määrän mahdolliseen

kasvuun. Esimerkiksi Salossa vailla työtä on jäämässä noin 1 000 Nokian työntekijää.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa valtiontalouden kehyselontekoa vuosille 2013—2016 koskevassa mietinnössä huomioon edellä olevan.

Helsingissä 3 päivänä toukokuuta 2012

Annika Saarikko /kesk
Eeva Maria Maijala /kesk
Mikko Savola /kesk